

3. НАУКОВИЙ СЕМІНАР-ПРАКТИКУМ

Віра Петрівна Чудакова,

доктор філософії / кандидат психологічних наук,
старший науковий співробітник
Інституту педагогіки НАПН України,
Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України,
психолог, тренер, доцент консультант, коуч,
м. Київ, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3801-6545>

УДК 159.923:005.336.1/5:005.591.6

DOI [https://doi.org/10.32405/2309-3935-2021-2\(81\)-57-66](https://doi.org/10.32405/2309-3935-2021-2(81)-57-66)

**ЗАГАЛЬНИЙ ДИЗАЙН І ПРОГРАМА ОРГАНІЗАЦІЇ КОМПЛЕКСНОГО
ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ «ПСИХОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ
КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ
В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ»
(частина 3, початок № 4 (79), 2020; № 1 (80), 2021)**

Анотація.

У публікації представлено загальний дизайн і програму організації її здійснення комплексного емпіричного дослідження щодо експериментальної перевірки і впровадження авторської «Психолого-організаційної технології формування компетентностей конкурентоздатності особистості в умовах інноваційної діяльності організації» (В. Чудакова) та моделей її реалізації, а саме: «1. Діагностичної моделі експертизи сформованості компетентностей конкурентоздатності особистості в умовах інноваційної діяльності організації» і «2. Корекційно-розвивальної моделі рефлексивно-інноваційного тренінгу, коучингу «Сучасні психологічні технології формування компетентностей конкурентоздатної особистості в швидко мінливих умовах інноваційної діяльності організації» (частина 3).

Ключові слова: психолого-організаційна технологія; діагностична модель експертизи сформованості компетентностей конкурентоздатності особистості; корекційно-розвивальна модель формування компетентностей конкурентоздатності особистості; інноваційна діяльність; організація; дизайн; експертиза; корекція; рефлексивно інноваційний тренінг; коучинг.

Продовжуємо висвітлення досвіду впровадження в практику діяльності освітніх організацій різних типів і країн результатів наукового дослідження і реалізації авторської інтегративної комплексної системи науково-методичного забезпечення «психології формування компетентностей конкурентоздатності особистості в умовах інноваційної діяльності організації». У попередніх випусках науково-методичного журналу «Освіта та розвиток обдарованої особистості» (ISSN 2309-3935, DOI 10.32405/2309-3935), у рубриці «Науковий семінар-практикум», нами здійснено:

– у 1 частині: ознайомлення з «інтегративними методами і технологією експертизи і корекції формування компетентностей конкурентоздатності особистості в умовах інноваційної діяльності», яку подано в № 4 (79) (В. Чудакова, 2020)

(DOI [https://doi.org/10.32405/2309-3935-2020-4\(79\)-63-69](https://doi.org/10.32405/2309-3935-2020-4(79)-63-69));

– у 2 частині: ознайомлення з концептуальними засадами авторської «психолого-організаційної технології формування компетентностей конкурентоздатності особистості в умовах інноваційної діяльності організації» (далі «технологія»); представлення загального дизайну, діагностичних і корекційно-розвивальних методів, і моделей експертизи і корекції авторської «технології», яку подано в № 1 (80) (В. Чудакова, 2021) (DOI [https://doi.org/10.32405/2309-3935-2021-1\(80\)-55-62](https://doi.org/10.32405/2309-3935-2021-1(80)-55-62)).

Метою цієї публікації (3 частини) є: представлення загального дизайну і програми організації її здійснення комплексного емпіричного дослідження щодо експериментальної перевірки і впровадження авторської «Психолого-організаційної

технології формування компетентностей конкурентоздатності особистості в умовах інноваційної діяльності організацій» (В. Чудакова) та моделей її реалізації: «1. *Діагностичної моделі експертизи сформованості компетентностей конкурентоздатності особистості в умовах інноваційної діяльності організацій*» і «2. *Корекційно-розвивальної моделі рефлексивно-інноваційного тренінгу, коучингу* «Сучасні психологічні технології формування компетентностей конкурентоздатної особистості в швидко мінливих умовах інноваційної діяльності організацій» (частина 3).

Наукове дослідження виконано в рамках комплексних науково-дослідних тем:

– *Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України*, зокрема: лабораторії психології навчання імені І.О. Синиці «Діяльна самореалізація особистості в освітньому просторі» (РК 0114U000602, 2014–2017 рр.); «Психологічні виміри особистісної взаємодії суб'єктів освітнього простору в контексті гуманістичної парадигми» (РК 0118U003098, 2018–2020 рр.).

– *Інституту педагогіки НАПН України*, зокрема: відділу профільного навчання: «Науково-методичне забезпечення допрофесійної підготовки старшокласників», (підтема) «Науково-методичне забезпечення формування конкурентоздатності особистості в умовах допрофесійної підготовки» (0116U003182, 2016–2018 рр.); «Науково-методичне забезпечення підготовки вчителя до реалізації ідей компетентісно зорієнтованого навчання», (напрямок) «Науково-методичне забезпечення формування компетентностей конкурентоздатності особистості в умовах інноваційної діяльності» (РК № 0119U001262, 2019–2021 рр.).

Експериментально-наукова база і географія. Дослідження проводилося з учасниками освітнього процесу на базі експериментальних закладів загальної середньої освіти України: ЗЗСО м. Одеси (відповідальна за експеримент на регіональному рівні – Т. Волковська): ЗЗСО – № 52 (директор Н. Мацкул); № 81 (Т. Завтур); № 82 (Н. Костікова); № 86 (В. Шакіна); № 89 (Р. Черненко); № 118 (Н. Єфімова); НВК – № 4 (Н. Аббас); № 49 (Г. Надежко); № 53 (І. Телищак). ЗЗСО м. Херсону (відповідальна за експеримент на регіональному рівні Т. Верещака): НВК № 15 (Лі. Стратійчук); ЗОШ № 46 (О. Дмитрієнко); ЗОШ № 53 (О. Демчук); гімназії № 6 (С. Корж) і *Херсонської області*, Козачелазерська ЗОШ, Олешківського р-ну (М. Дудченко); Макарівського багатопрофільного ліцею» Макарівської районної ради Київської області (Н. Українець).

У Республіці Узбекистан авторська «Технологія» реалізується в рамках «Проекту міжнародної співдружності освітніх програм В. Чудакової в Узбекистані» на базі ЗВО м. Ташкенту: Таш-

кентський державний педагогічний університет ім. Нізамі, кафедра психології (М. Бафаєв), Національний університет Узбекистану ім. М. Улугбека, Ташкентського фармацевтичного інституту, Туринському політехнічному університеті в м. Ташкент, кафедра соціально-гуманітарних дисциплін (Л. Томчани) м. Бухара: Бухарський державний університет, кафедра психології і педагогіки (М. Усманова); Бухарський державний медичний інститут ім. Абу Алі ібн Сіно, кафедра педагогіки, психології і мов (Г. Курбанова).

У Республіці Казахстан авторська «Технологія» реалізується в рамках міжнародного проекту на базі Казахського державного жіночого педагогічного університету в м. Алмати (А. Карієв).

Завдяки науково-методичній і творчій співпраці з названими вище закладами освіти та колективами різних країн, на різних етапах науково-дослідної експериментальної діяльності було: розроблено, апробовано і впроваджено комплексну систему науково-методичного забезпечення, відпрацьовувався інтегративний діагностичний інструментарій; розроблено інформаційно-смісловий, діагностичний, аналітично-інтерпретаційний і прогностичний та корекційно-розвивальний блоки; відшліфовано окремі аспекти і компоненти модулів «Технології», кожний заклад і освітня установа зробили важливий і цінний внесок.

Методи. Для розв'язання окресленої проблеми та реалізації завдань науково-дослідної діяльності використовувалися такі методи наукового дослідження: аналіз літератури з проблеми, теоретичний аналіз проблеми; проведення пілотажного дослідження, психолого-педагогічний експеримент, психолого-педагогічні діагностичні методики, метод експертної оцінки, методи математичної статистики, метод активного соціально-психологічного навчання, тренінгу, коучингу. Математична обробка даних здійснювалася за допомогою комп'ютерного пакету статистичних програм SPSS (версія 20).

У сучасних умовах пріоритетною для дослідження нинішніх соціально-економічних умов є проблема формування компетентностей конкурентоздатності особистості в умовах інноваційної діяльності. Згідно з результатами наукового дослідження було здійснено апробацію та впроваджено комплексну систему науково-методичного забезпечення «Технології».

Загальний дизайн «діагностичної моделі експертизи сформованості компетентностей конкурентоздатності особистості»

На сучасному етапі розвитку суспільства постійного вдосконалення вимагає національна система освіти, що здійснюється через пошук ефективних способів підвищення якості освітніх послуг і розробки інновацій. Головним пріорите-

том об'єктивно визначають інноваційний розвиток, що зумовлений необхідністю кардинальних змін, спрямованих на підвищення якості та конкурентоздатності освіти – вирішення стратегічних завдань, що стоять перед національною системою освіти в нових мінливих умовах. «Лише сформувавши інноваційну особистість, здатну до створення змін і сприйняття змінності, ми зможемо стати конкурентоздатною нацією. Адже мінливість, трансформація перестає бути винятком, а стає правилом, сутнісною ознакою функціонування суспільства і кожного його члена окремо. Мінливість стає правилом для кожної людини у XXI столітті. Мінливість, динамізм як сутнісні ознаки способу життя людини стає закономірністю. І українське суспільство загалом, а освіта зокрема, мають підготувати людину до життя в нових умовах, сформувати конкурентоздатну інноваційну людину – нового члена суспільства» [6, с.126–130; 10; 11; 12].

Саме тому особливого значення набуває актуальність і важливість вивчення і розв'язання проблеми «науково-методичного забезпечення формування компетентностей конкурентоздатності особистості в умовах інноваційної діяльності».

Для розв'язання соціально значущої проблеми «психології формування компетентностей конкурентоздатності особистості в умовах інноваційної діяльності організації», представимо авторську інтегративну комплексну систему науково-методичного забезпечення формування компетентностей конкурентоздатної особистості в умовах інноваційної діяльності. З метою її реалізації нами було розроблено і впроваджується авторська «Психолого-організаційна технологія формування компетентностей конкурентоздатності особистості в умовах інноваційної діяльності організації» (далі «Технологія»). Структурно-функціональну модель авторської «Технології» представлено на рис. 1.

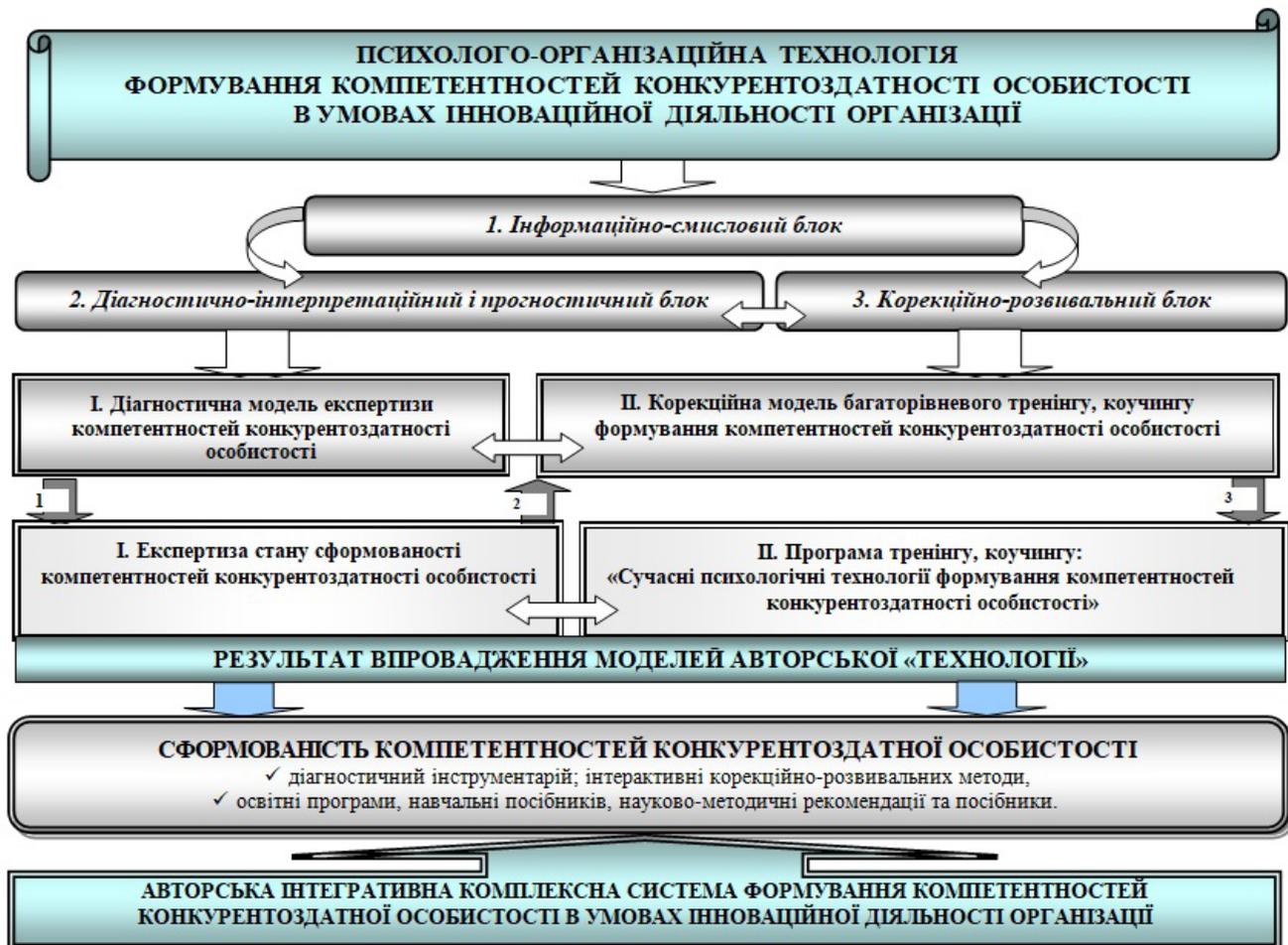

Рис. 1. Структурно-функціональна модель «Психолого-організаційна технологія формування компетентностей конкурентоздатності особистості в умовах інноваційної діяльності організації»

Технологія складається охоплює дві взаємопов'язані моделі, що відповідають діагностичному етапу дослідження (пошуковому і констатувальному) та корекційно-розвивальному

(формуальному), а саме: 1) Діагностична модель експертизи компетентностей конкурентоздатності особистості; 2) Корекційно-розвивальна модель рефлексивно-інноваційного

тренінгу, коучингу «Сучасні психологічні технології формування компетентностей конкурентоздатної особистості у швидко мінливих умовах інноваційної діяльності організацій» (В. Чудакова, 2019; 2020) [7–9].

«Технологія» містить основні блоки: інформаційно-смысловий, діагностичний, аналітично-інтерпретаційний та прогностичний і корекційно-розвивальний.

За основу було взято технологічний підхід [1; 3–5; 8; 9].

Розглянемо загальний дизайн і програму організації комплексного емпіричного дослідження щодо експериментальної перевірки і впровадження «Технології» та моделей її реалізації

Загальний дизайн та організація комплексного емпіричного дослідження «психології формування компетентностей конкурентоздатності особистості в умовах інноваційної діяльності організації»

Одним із важливих кроків дослідження проблеми «психології формування компетентностей конкурентоздатності особистості в умовах інноваційної діяльності організації» є організація та проведення комплексного емпіричного дослідження. У процесі поточного дослідження нами було здійснено експериментальну перевірку авторської «Психолого-організаційної технології формування компетентностей конкурентоздатності особистості в умовах інноваційної діяльності організації» (В. Чудакова, 2019; 2020) [8; 9] та моделей її реалізації. Разом з іншими методами дослідження, нами використано метод експерименту.

У цій публікації розкриємо загальний дизайн та організацію комплексного емпіричного дослідження, зокрема, 1) проведення констатувального етапу експерименту; 2) здійснення формувального та узальнювального етапів експерименту.

З метою експериментальної перевірки першого складника «Технології» – «1) Діагностичної моделі експертизи компетентностей конкурентоздатності особистості» нами проведено констатувальний етап емпіричного дослідження, а саме:

- 1) пошуково-теоретичний підетап,
- 2) власне констатувальний підетап,
- 3) узагальнювально-контрольний етап.

З метою експериментальної перевірки другого складника «Технології» – «Корекційно-розвивальної моделі рефлексивно-інноваційного тренінгу, коучингу «Сучасні психологічні технології формування компетентностей конкурентоздатної особистості у швидко мінливих умовах інноваційної діяльності організацій»» було проведено формувальний та узагальнювальний етапи дослідження та їх підетапи:

- 4) формувальний етап дослідження:

4.1) підготовчий підетап;

4.2) корекційно-формувальний підетап;

4.3) підсумковий (контрольний) підетап;

5) узагальнювальний етап дослідження.

Розглянемо загальний дизайн, етапи (та їх підетапи) комплексного емпіричного дослідження.

Сутність терміна «дизайн» у нашому дослідженні використано у такому визначенні: «дизайн» (від англ. *design*) – творчий метод, процес і результат; ціль, намір, творчий задум, проєкт. Оксфордський словник 1588 р. дає таку інтерпретацію цього слова: «задуманий людиною план або схема чогось, що буде реалізовано». У вересні 1969 р. на конгресі Міжнародної ради організацій з дизайну було прийнято таке визначення: «Під терміном “дизайн” розуміється творча діяльність, мета якої – визначення формальних якостей предметів. Ці якості форми стосуються не лише зовнішнього вигляду, але головним чином – структурних та функціональних зв'язків, що перетворюють систему в цілісну єдність. У другій половині ХХ ст. сучасне уявлення про дизайн у цивілізованому світі широко розглядається у будь-якій сфері творчої діяльності людини: мистецтво, виробництво, будівництво, політика, психологія, освіта [2; 10].

Загальний дизайн та організація констатувального експерименту сформованості компетентностей конкурентоздатності особистості

Розглянемо загальний дизайн та організацію констатувального експерименту з метою експериментальної перевірки «1) Діагностичної моделі експертизи компетентностей конкурентоздатності особистості» у процесі проведення емпіричного дослідження.

Ефективне здійснення констатувального експерименту потребує конкретизації та уточнення наукового апарату його проведення, а саме: окреслення мети, формулювання гіпотези та завдань. Для забезпечення досягнення мети та розв'язання завдань емпіричного дослідження нами було здійснено констатувальний етап емпіричного дослідження, що реалізовано нами в трьох підетапах, а саме:

- 1) пошуково-теоретичний підетап емпіричного дослідження,
- 2) власне констатувальний підетап емпіричного дослідження,
- 3) узагальнювально-контрольний етап емпіричного дослідження.

Нами визначено та виокремлено співвідношення завдань названих підетапів і методів емпіричного дослідження у процесі констатувального експерименту (табл. 1). На кожному з підетапів здійснювався перший діагностичний зріз із метою виявлення наявного стану психологічних компонентів та показників досліджуваної проблеми.

Співвідношення завдань підетапів та методів емпіричного дослідження у процесі констатувального експерименту

Завдання підетапів дослідження	Методи дослідження
1. Пошуково-теоретичний підетап дослідження	
<ul style="list-style-type: none"> – Вивчення стану дослідження проблеми у теорії та практиці. – Аналіз нормативних документів. – Узагальнення теоретико-методологічних засад предмета дослідження. – Розроблення програми і методики дослідження. – З'ясування стану дослідження проблеми у теорії та освітній практиці. – Узагальнення теоретико-методологічних основ предмета дослідження. – Розроблення загального дизайну констатувального етапу експерименту 	<p>Теоретичний аналіз, синтез та узагальнення ідей різних галузей гуманітарного знання, порівняльний аналіз, систематизація, проектування, моделювання, прогнозування</p>
<ul style="list-style-type: none"> – Розроблення теоретико-методологічної бази дослідження. – Підбір валідних та надійних психодіагностичних методів для здійснення емпіричного дослідження. – Пошук валідних та надійних психодіагностичних методів оцінювання та експертизи предмету дослідження 	<p>Теоретичний, порівняльний аналіз, узагальнення, систематизація, прогнозування. Емпіричні методи: тестування, анкетування, опитування, інтерв'ювання</p>
<ul style="list-style-type: none"> – Розроблення, наукове обґрунтування концептуальних засад авторської технології та моделей її реалізації 	
<ul style="list-style-type: none"> – <i>Визначення</i> проблем, перешкод та труднощів в процесі формування компетентностей конкурентоздатності особистості в умовах інноваційної діяльності організацій 	<p>Анкетування, опитування, інтерв'ювання</p>
<ul style="list-style-type: none"> – <i>Визначення</i> основних компетентностей конкурентоздатності особистості в умовах інноваційної діяльності організацій 	<p>Анкетування, опитування, інтерв'ювання</p>
<ul style="list-style-type: none"> – Обробка, аналіз та інтерпретація результатів емпіричних даних 	<p>Аналіз даних з використанням: електронних таблиць MS Excel 16</p>
<ul style="list-style-type: none"> – <i>Вивчення</i> особистісних корелятивів, що сприяють в структурі особистості перебігу сформованості компетентностей конкурентоздатності особистості в умовах інноваційної діяльності 	<p>Пакет статистичних програм (SPSS версія 20)</p>
<ul style="list-style-type: none"> – <i>Розкриття</i> змісту поняття «конкурентоздатність» на психологічному рівні 	<p>Електронна програма TEZAL</p>
<ul style="list-style-type: none"> – <i>Розробка</i> теоретичної моделі психологічно обумовлених факторів сформованості компетентностей конкурентоздатності особистості в умовах інноваційної діяльності, що підвищують або зменшують імовірність їх формування 	<p>Теоретичний аналіз, системний аналіз, синтез і узагальнення, порівняльний аналіз, моделювання, прогнозування</p>
<ul style="list-style-type: none"> – <i>Розробка</i> концептуальних засад поточного дослідження «психологія формування компетентностей конкурентоздатності особистості в умовах інноваційної діяльності організацій» 	<p>Теоретичний, порівняльний аналіз, узагальнення, систематизація, прогнозування</p>
2. Власне констатувальний підетап емпіричного дослідження	
<ul style="list-style-type: none"> – <i>Уточнення</i> та використання психологічного діагностичного інструментарію 	<p>Емпіричні методи: тестування, анкетування, опитування</p>
<ul style="list-style-type: none"> – <i>Розробка</i>, наукове обґрунтування концептуальних засад формування компетентностей конкурентоздатності особистості в умовах інноваційної діяльності 	<p>Теоретичний аналіз, синтез і узагальнення, порівняльний аналіз, систематизація, моделювання, прогнозування</p>
<ul style="list-style-type: none"> – Побудова цільового показника «конкурентоздатності» особистості за оцінками експертів і учасників науково-дослідної роботи 	<p>Емпіричні методи: Експеримент. Аналіз даних з використанням: електронних таблиць MS Excel 16; пакету статистичних програм (SPSS версія 20): факторний, регресивний, кореляційний аналіз</p>
<ul style="list-style-type: none"> – Розробка загального дизайну реалізації діагностичної моделі експертизи окремих компонентів сформованості компетентностей конкурентоздатності особистості в умовах інноваційної діяльності 	<p>Теоретичний аналіз, синтез і узагальнення, порівняльний аналіз, систематизація, моделювання, проектування, прогнозування</p>
<ul style="list-style-type: none"> – <i>Проведення експертизи</i> наявного стану сформованості компетентностей конкурентоздатності особистості в умовах інноваційної діяльності 	<p>Емпіричні методи: тестування, анкетування, опитування; експеримент</p>

Продовження табл. 1

3. Узагальнювально-контрольний підетап емпіричного дослідження	
– Обробка, аналіз та інтерпретація результатів емпіричних даних. – Графічне відображення результатів. – Здійснення емпіричної перевірки для вимірювання чинників, факторів, властивостей об'єкту дослідження	Емпіричні методи: тестування, анкетування, опитування; експеримент; порівняльний аналіз; електронні таблиці MS Excel 16
– Здійснення статистичного аналізу для оцінки фактичного впливу факторів і умов, на які вказує теорія	Аналіз даних з використанням ком програми SPSS (версія 20)
– Розробка та апробація авторської експериментальної діагностичної моделі експертизи стану сформованості компетентностей конкурентоздатності особистості, що сприяють перебігу їх формування	Теоретичний аналіз, синтез і узагальнення, систематизація, моделювання, проєктування, прогнозування; емпіричні методи; експеримент
– Виявлення можливих внутрішніх факторів та психологічних закономірностей, що зумовлюють (детермінують чи впливають) стан сформованості компетентностей конкурентоздатності особистості в умовах інноваційної діяльності	Системний аналіз і синтез; електронні таблиці MS Excel 16; пакет статистичних програм (SPSS версія 20)
– Здійснення кореляційного аналізу взаємозв'язків внутрішніх особистісних психологічних факторів стану сформованості компетентностей конкурентоздатності особистості в умовах інноваційної діяльності	Обрахування критерію χ^2 в квадраті узгодженості розподілів К. Пірсон а з використанням комп'ютерної програми SPSS (версія 20) кореляційний аналіз
– Проведення математично-статистичної обробки емпіричних даних: 1) масиву цільового (інтегрального) показника «конкутентоздатності» особистості; 2) загального масиву цільового показника «конкутентоздатності» особистості та прогностичних показників сформованості компетентностей конкурентоздатності особистості в умовах інноваційної діяльності організацій	Пакет статистичних програм (SPSS версія 20): факторний, регресивний, кореляційний аналіз
– Здійснення першого зрізу констатувального етапу емпіричного дослідження, який спрямований на дослідження покомпонентного та загального рівня в експериментальній та контрольній групах – Узагальнення результатів емпіричного дослідження. Оформлення експериментальної документації	Порівняльний аналіз, системний аналіз і синтез, узагальнення, прогнозування; пакет статистичних програм (SPSS версія 20): факторний, кореляційний, кластерний аналіз

Розглянемо особливості кожного етапу констатувального дослідження.

Перший етап – пошуково-теоретичний підетап, здійснено нами з метою визначення актуальності проблеми дослідження. Здійснено теоретичний і емпіричний аналіз наукових джерел і стану освітньої практики досліджуваної проблеми; з'ясовано термінологічний і науковий апарат дослідження, здійснено пошук валідних і надійних психодіагностичних методів оцінювання та експертизи.

Окрім того, на цьому етапі було здійснено: розробку програми та методики дослідження, пілотажне дослідження з метою перевірки методів емпіричної інформації. Результати пошукового дослідження використано під час здійснення констатувального та формувального етапів дослідження.

Другий – власне констатувальний підетап, здійснено з метою: уточнення та використання психолого-діагностичного інструментарію;

емпіричної перевірки діагностичної моделі технології, здійснення статистичного аналізу. Головна логічна лінія здійснення цього етапу базується на тому, що пріоритетом практико-орієнтованої цінності його має бути виявлення чинників, що забезпечили б сформованість компетентностей конкурентоздатності особистості в умовах інноваційної діяльності організацій. З цією метою нами було здійснено експериментальну перевірку першої складової «Технології», а саме – «Діагностичної моделі експертизи компетентностей конкурентоздатності особистості», що відповідає констатувальному етапу дослідження. З метою забезпечення реалізації названої діагностичної моделі, нами підібрано валідний і надійний психолого-діагностичний інструментарій. Це надало можливість дослідити чинники – компоненти та їх оцінні показники, що впливають на стан сформованості компетентностей конкурентоздатності особистості. Визначено перелік зазначе-

них компонентів. Кожен із них є інтегральним утворенням (метапрофесійними якостями особистості). За результатами констатувального підетапу емпіричного дослідження нами розроблено, науково обґрунтовано, апробовано та впроваджено діагностичну модель авторської «Технології», що дало змогу: з'ясувати стан компетентностей конкурентоздатності особистості; виокремити психологічні детермінанти, що містяться в основі особистісного профілю та впливають на формування компетентностей конкурентоздатності особистості.

Третій підетап – *узагальнювальний-контрольний*, здійснено з метою: обробки, аналізу та інтерпретації емпіричних даних; узагальнення результатів дослідження; аналіз зрізів даних результатів емпіричного дослідження в експериментальній групі (ЕГ) та контрольній групі (КГ); здійснення математично-статистичної обробки емпіричних даних (кореляційний, факторний аналіз тощо) з використанням комп'ютерних програм SPSS (версія 20). Здійснено структурно-змістовий аналіз латентних факторів. Визначено систему психологічних чинників (компонентів та їх оцінних показників), що впливають на формування компетентностей конкурентоздатності особистості; виявлено факторну структуру їх взаємозв'язків; встановлено механізми особистісної детермінації формування компетентностей конкурентоздатності особистості.

Порівняння отриманих латентних факторних структур надало важливу інформацію щодо з'ясування специфічних особливостей, які сприяють/заважають ефективності формування компетентностей конкурентоздатності особистості

Отже, у межах констатувального етапу дослідження, здійснено перший зріз даних результатів комплексного емпіричного дослідження в ЕГ та КГ.

Загальний дизайн та організація формувального експерименту формування компетентностей конкурентоздатності особистості

Логічним етапом продовження дослідження проблеми «психології формування компетентностей конкурентоздатності особистості в умовах інноваційної діяльності організації», є здійснення *формувального й узагальнювального етапів*. Ефективне їх здійснення зумовлює необхідність конкретизації та уточнення наукового апарату: окреслення мети, розроблення гіпотези та завдань їх реалізації. Для цього здійснено експериментальну перевірку другого складника «Технології» – *«Корекційно-розвивальної моделі рефлексивно-інноваційного тренінгу, коучингу. «Сучасні психологічні технології формування компетентностей конкурентоздатної особистості у швидко мінливих умовах інноваційної діяльності організації»»*.

Після завершення констатувального етапу емпіричного дослідження проблеми «психологія формування компетентностей конкурентоздатності особистості в умовах інноваційної діяльності організації» логічним кроком було проведення *формувального й узагальнювального етапів* дослідження і їх *підетапів*.

Для забезпечення досягнення мети та розв'язання завдань емпіричного дослідження здійснено *формувальний і узагальнювальний етапи* дослідження емпіричного дослідження, що реалізовано нами в підетапах:

4) формувальний етап дослідження:

- 4.1) *підготовчий підетап;*
- 4.2) *корекційно-формувальний підетап;*
- 4.3) *підсумковий (контрольний) підетап;*

5) узагальнювальний етап дослідження.

Розглянемо загальний дизайн та особливості формувального й узагальнювального етапів експерименту з метою забезпечення досягнення поставленої мети та розв'язання завдань емпіричного дослідження (табл. 2).

Таблиця 2

Співвідношення мети етапів та методів формувального дослідження

Мета етапів дослідження	Методи дослідження
4. Формувальний етап дослідження	
4.1. Підготовчий підетап дослідження:	
– Розроблення загального дизайну формувального етапу експерименту. – Розроблення і апробація «Технології» та її моделей. – Підбір та розробка корекційних методів. – Розроблення змісту та структури спецкурсів спеціальної психологічної підготовки	Теоретичний аналіз, синтез, систематизація, порівняльний аналіз, проектування, моделювання, прогнозування. Інтерактивні корекційно-розвивальні методи.
– Здійснення першого діагностичного зрізу в експериментальних та контрольних групах з метою з'ясування стану сформованості компетентностей конкурентоздатності особистості. – Математично-статистична обробка даних	Обробка, аналіз, інтерпретація, оформлення результатів. Системний аналіз та синтез; електронні таблиці MS Excel 16; пакет статистичних програм (SPSS версія 20)
4.2. Корекційно-формувальний підетап дослідження:	

продовження табл. 2

– Експериментальна перевірка та впровадження «Корекційно-розвивальної моделі рефлексивно-інноваційного тренінгу, коучингу “Сучасні психологічні технології формування компетентностей конкурентоздатної особистості в швидко змінних умовах інноваційної діяльності організацій”»	Технологічний підхід. Інтерактивні корекційно-розвивальні методи; рефлексивно-інноваційний тренінг, коучинг, консультування. Обробка, аналіз, інтерпретація, оформлення результатів
4.3. Підсумковий (контрольний) підетап дослідження:	
– Здійснення контрольного діагностичного зрізу в експериментальних та контрольних групах з метою з’ясування динаміки змін стану сформованості компетентностей конкурентоздатності особистості. – Математично-статистична обробка даних	Обробка, аналіз, інтерпретація, оформлення результатів; системний аналіз і синтез; електронні таблиці MS Excel 16; пакет статистичних програм (SPSS версія 20)
5. Узагальнювальний етап дослідження	
– Виявлення психологічних відмінностей особистості з високим і низьким рівнем конкурентоздатності – Визначення системи ключових факторів, психологічних компонентів, структури їх взаємозв’язків, особистісних детермінант та умов, що сприяють або заважають формуванню компетентностей конкурентоздатності особистості умовах інноваційної діяльності організацій. – З’ясування динаміки сформованості компетентностей конкурентоздатності особистості на різних етапах дослідження	Обробка, узагальнення, порівняльний аналіз, систематизація, прогнозування. системний аналіз та синтез; електронні таблиці MS Excel 16; пакет статистичних програм (SPSS версія 20)

Розглянемо особливості кожного етапу формувального експерименту:

1. У межах **підготовчого етапу**: *уточнено* концептуальні засади дослідження; *розроблено й апробовано* психолого-організаційну технологію, уточнено складові та компоненти її моделей; *розроблено* загальний дизайн і методику формувального експерименту; *розроблено* зміст і структуру спецкурсів спеціальної психологічної підготовки. *Здійснено обробку та оформлено* результати першого діагностичного зрізу з метою з’ясування наявної сформованості компетентностей конкурентоздатності особистості в умовах інноваційної діяльності ЕГ та КГ.

2. Наступним кроком дослідження є здійснення **корекційно-формувального етапу експерименту**. На цьому етапі розроблено, експериментально перевірено і впроваджено корекційну модель «Технології», а саме – «Корекційно-розвивальну модель рефлексивно-інноваційного тренінгу, коучингу “Сучасні психологічні технології формування компетентностей конкурентоздатної особистості в швидко мінливих умовах інноваційної діяльності організацій”». Для її впровадження *використано* інтерактивні корекційно-розвивальні креативні методи, коучинг, консультування.

3. На **підсумково-контрольному етапі формувального експерименту** здійснено контрольний зріз, обробку, аналіз, інтерпретацію та оформлення результатів дослідження в *ЕГ та КГ*. *Застосовано* методи математичної статистики (кореляційний, факторний, кластерний аналіз) з використанням сучасних програм обробки даних; здійснено математично-статистичну обробку емпіричних даних; здійснено порівняль-

ний аналіз зрізів емпіричних даних з метою оцінки впливу на окремі чинники в процесі спеціальної психологічної підготовки, формування компетентностей конкурентоздатної особистості в швидко мінливих умовах інноваційної діяльності організацій.

4. На четвертому етапі здійснено **узагальнення результатів дослідження**, проведено *контрольний експеримент* з метою здійснення порівняльного аналізу зрізів емпіричних даних на різних етапах експерименту, *проведено* математично-статистичну обробку емпіричних даних: масиву емпіричних даних особистості з високим і низьким рівнем «конкурентоздатності»; *з’ясовано* психологічні відмінності особистості з високим і низьким рівнем «конкурентоздатності»; *визначено* систему ключових факторів, психологічних компонентів, структури їх взаємозв’язків, особистісних детермінант та умов, що сприяють або заважають формуванню компетентностей конкурентоздатності особистості в умовах інноваційної діяльності; *з’ясовано* динаміку сформованості компетентностей конкурентоздатності особистості в умовах інноваційної діяльності на різних етапах експериментального дослідження. *Здійснено* публікацію програм, навчально-методичних посібників, статей за даною темою та впроваджено результати дослідження у практику діяльності організацій різних типів.

Таким чином, розроблена, апробована, експериментально перевірена «Психолого-організаційна технологія формування компетентностей конкурентоздатності особистості в умовах інноваційної діяльності організації» («Технології») впроваджується в умовах реалі-

зації експериментально-дослідної роботи в закладах освіти різного типу України та успішно здійснюються в рамках міжнародних проєктів співдружності освітніх програм Віри Чудакової: в Україні (2016–2021); в Республіці Узбекистані (2018–2021) і Республіці Казахстан (2021). Її реалізація сприяла розв'язанню суспільно значущої проблеми, а саме – «психології формування компетентностей конкурентоздатної особистості в умовах інноваційної діяльності організацій.

Продовження у наступному номері.

Використані літературні джерела

1. Величко В.В., Максименко С.Д., Чудакова В.П. Психологічне та професійне (юридичне) забезпечення – головний ресурс ефективності професійної діяльності працівників Національного центрального бюро Інтерполу в Україні: стратегії, моделі, технології: навч.-метод. посіб. Київ : Інформ. сист., 2016. 87 с.

2. Дизайн. *Вікіпедія*. URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki>.

3. Панок В.Г. До побудови теоретичних засад української практичної психології. *Проблеми розвиваючого навчання*: матеріали I та II міжнар. конф. Київ, 1997. С. 344–351.

4. Пономарев Я.А., Семенов І.Н., Степанов С.Ю. Рефлексія в розвитку творчого мислення *Психологічний журнал*. 1986. Т. 7. № 6. С. 158–159.

5. Карамушка Л.М., Зайчикова Т.В., Винославська О.В. та ін. Технології роботи організаційних психологів: навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. та слухачів ін-тів післядипломної освіти. Київ : Фірма «ІНКОС», 2005. 366 с.

6. Феномен інновацій: освіта, суспільство і культура: монографія / за ред. В.Г. Кременя. Київ : Пед. думка, 2008. 472 Сс. С. 126–130.

7. Чудакова В.П. Интеграция диагностических и коррекционно-развивающих методов формирования компетентностей конкурентоспособности личности в условиях инновационной деятельности. *Вестник интегративной психологии*. 2020. Вып. 20. С. 169–172.

8. Чудакова В.П. Интегративні методи і технологія експертизи і корекції формування компетентностей конкурентоздатності особистості в умовах інноваційної діяльності (частина 1). *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2020. № 4 (79). С. 63–69. DOI [https://doi.org/10.32405/2309-3935-2020-4\(79\)-63-69](https://doi.org/10.32405/2309-3935-2020-4(79)-63-69).

9. Чудакова В.П. Концептуальні засади «психолого-організаційної технології формування компетентностей конкурентоздатності особистості в умовах інноваційної діяльності організацій» (частина 2). *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2021. № 1 (80). С. 55–62 DOI [https://doi.org/10.32405/2309-3935-2021-1\(80\)-55-62](https://doi.org/10.32405/2309-3935-2021-1(80)-55-62).

10. Чудакова В.П. Формування психологічної готовності персоналу освітніх організацій до ін-

новаційної діяльності: дис. ... канд. психол. наук; 19.00.10. Київ : Ін-т психол. імені Г. С Костюка НАПН України. 2016. 474 с.

11. Чудакова В.П. Интегративные современные психологические технологии для формирования конкурентоспособности личности в условиях инновационной деятельности. *Вестник интегративной психологии. Журнал для психологов*. 2018. Вып. 17. С. 215–221.

12. Chudakova V. Resources Development of the Competences of Personality Competitiveness in Terms of Innovative Activities. *Professional competencies and educational innovations in the knowledge economy: collective monograph*. Bulgaria : Publishing House ACCCESS PRESS, 2020. P. 473–485.

References

1. Velichko, V.V., Maksimenko, S.D., & Chudakova, V.P. (2016). *Psikhologichne ta profesiyne (yuridichne) zabezpechennya – golovniy resurs effektivnosti profesiynoi diyalnosti pratsivnikiv Natsionalnogo tsentralnogo byuro Interpolu v Ukraini: strategii, Modeli, tekhnologii* [Psychological and professional (legal) support - the main resource for the effectiveness of professional activities of employees of the National Central Bureau of Interpol in Ukraine: strategies, models, technologies]. Kyiv. 87 p.

2. Dyzain [Design]. Retrieved from: <https://ru.wikipedia.org/wiki>.

3. Panok, V.G. (1997). Do pobudovi teoretichnikh zasad ukrainskoi praktichnoi psikhologii [To build the theoretical foundations of Ukrainian practical psychology]. *Problemi rozvivayuchogo navchannya – Problems of developmental learning*. Kyiv. P. 344–351.

4. Ponomarev, Ya.A., Semenov, I.N., & Stepanov, S.Yu. (1986). Refleksiya v razvitii tvorcheskogo myshleniya [Reflection in the development of creative thinking]. *Psikhologicheskii zhurnal – Psychological journal*. Vol. 7. No. 6. P. 158–159.

5. Karamushka, L.M., Zaichykova, T.V., & Vynoslavka, O.V. (2005). *Tekhnologii roboty orhanizatsiinykh psykholohiv* [Technologies of work of organizational psychologists]. Kyiv. 366 p.

6. Kremen, V.H. (2008). *Fenomen innovatsii: osvita, suspilstvo i kultura* [Phenomenon of innovations: education, society and culture]. Kyiv. 472 p.

7. Chudakova, V.P. (2020). Integratsiya diagnosticheskikh i korektsionno-razvivayushchikh metodov formirovaniya kompetentnostey konkurentosposobnosti lichnosti v usloviyakh innovatsionnoy deyatelnosti [Integration of diagnostic and correctional-developmental methods for the formation of competencies of an individual's competitiveness in the context of innovative activity]. *Vestnik integrativnoy psikhologii – Bulletin of integrative psychology*. Vol. 20. P. 169–172.

8. Chudakova, V.P. (2021). Intehratyvni metody i tekhnolohiia ekspertyzy i korektsii formuvannia kompetentnostei konkurentospromozhnosti osobystosti v umovakh innovatsiinoi diialnosti

[Integration methods and technology of examination and correction of competencies of competitiveness and specialness in the minds of innovation (part 1)]. *Osvita ta rozvytok obdarovanoi osobystosti – Education and development of a gifted personality*. 4 (79). P. 63–69. DOI [https://doi.org/10.32405/2309-3935-2020-4\(79\)-63-69](https://doi.org/10.32405/2309-3935-2020-4(79)-63-69).

9. Chudakova, V.P. (2021). Kontseptualni zasady «psykholoho-orhanizatsiinoi tekhnolohii formuvannia kompetentnosti konkurentozdatnosti osobystosti v umovakh innovatsiinoi diialnosti orhanizatsii» [Conceptual principles of «psychological and organizational technology of formation of competencies of individual competitiveness in the conditions of innovative activity of organizations» (part 2)]. *Osvita ta rozvytok obdarovanoi osobystosti – Education and development of a gifted personality*. № 1 (80). P. 55–62. DOI [https://doi.org/10.32405/2309-3935-2021-1\(80\)-55-62](https://doi.org/10.32405/2309-3935-2021-1(80)-55-62).

10. Chudakova, V.P. (2016). Formuvannia psykholohichnoi hotovnosti personalu osvitykh orhanizatsii do innovatsiinoi diialnosti [Formation of psychological readiness of the personnel of the educational organizations to innovative activity]: *Candidate's thesis*. Kyiv. 474 p.

11. Chudakova, V.P. (2018). Integrativnyye sovremennyye psikhologicheskiye tekhnologii dlya formirovaniya konkurentosposobnosti lichnosti v usloviyakh innovatsionnoy deyatel'nosti [Integrative modern psychological technologies for the formation of the competitiveness of the individual in the context of innovative activity.]. *Vestnik integrativnoy psikhologii. Zhurnal dlya psikhologov – Bulletin of integrative psychology. Journal for psychologists*. Vol. 17. P. 215–221.

12. Chudakova, V. (2020). Resources Development of the Competences of Personality Competitiveness in Terms of Innovative Activities. *Professional competencies and educational innovations in the knowledge economy*. Bulgaria: Publishing House ACCESS PRESS, P. 473–485.

Chudakova Vira. General Design and Program for Organizing a Comprehensive Empirical Study “Psychology of the Formation of Competencies of a Person's Competitiveness in the Context of an Organization's Innovative Activities” (Part 3).

Summary.

The publication presents a general design and a program for organizing a comprehensive empirical research for experimental verification and implementation of the author's “Psychological and organizational technology for the formation of competencies of an individual's competitiveness in the context of innovative activities of organizations” (V. Chudakova) and models for its implementation. “1) The diagnostic model of the examination of the formation of the competencies of the competitiveness of an individual in the conditions of innovative activity of organizations”, which corresponds to the diagnostic stage of the study. The experimental verification of this model was carried out at the ascertaining stage, which was implemented in three sub-stages: search-theoretical, actually ascertaining, generalizing-control stages. “2) Correctional and developmental model of reflexive and innovative training, coaching “Modern psychological technologies for the formation of competencies of a competitive person in the rapidly changing conditions of innovative activities of organizations”. It corresponds to the correctional and developmental stage and the generalizing stage of the study. Experimental verification of this model was carried out at the formative and generalizing stages of the study and their substages: preparatory substage, correction molding substage, final (control) substage; generalizing stage of the study. The correlation of the tasks of the above stages and the methods of empirical research is highlighted and presented. The essence of the concept “design” is revealed. (Part 3).

Key words: psychological and organizational technology; diagnostic model of the examination of the formation of the competencies of a person's competitiveness; correctional and developmental model of the formation of competencies of a person's competitiveness; innovation; organization; design; examination; correction; reflexively innovative training; coaching.

Стаття надійшла до редколегії 8 червня 2021 року